

Asia: VN/22316/2023

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laeiksi henkilötietojen käsittelystä Rikosseuraamuslaitoksessa annetun lain, ulosottokaaren, sekä eräiden muiden lakien muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

1. Ehdotukset henkilötietojen käsittelystä Rikosseuraamuslaitoksessa annettuun lakiin

Henkilötietojen käsittelystä Rikosseuraamuslaitoksesta annetun lain 16 §:n 2 momentin 3 kohtaan lisättäisiin oikeus saada tiedot myös tuomitusta ja tutkintavangista. Kohdassa tarkoitettujen tietojen sosiaali-, terveydenhuolto- ja kuntoutuspalveluiden käytöstä, työkokemuksesta, toimintakyvystä, päihdeongelmasta ja päihdehuollon palveluiden käytöstä, lähisuhdeväkivallasta ja edunvalvonta-asioista on katsottu olevan välttämättömiä vankeusrangaistuksen tai yhdyskuntaseuraamuksen täytäntöönpanossa sekä vapautumisen valmistelussa. Muutoksen kautta rekisteröityjen joukon laajentamisessa on rekisteröidyn kannalta positiivisia vaikutuksia esimerkiksi kuntoutusnäkökulmasta. Rikosseuraamuslaitos esittää yksittäisenä täsmennyksenä, että 2 momentissa olisi tarpeen viitata valtion ja kunnan viranomaisiin.

Esityksessä ehdotetaan uuden 16 a §:n säätämistä. Pykälässä säädettäisiin Rikosseuraamuslaitoksen oikeudesta pyytää yritystä tai muuta yhteisöä koskevia tietoja Keskusrikospoliisilta sen selvittämiseksi, onko yritys tai muu yhteisö soveltuva vangin tai yhdyskuntaseuraamusta suorittavan työnantajaksi. Työnantajan soveltuvuuden selvittämisellä tarkoitettaisiin oikeutta saada tieto työnantajaksi ehdotetun mahdollisista yhteyksistä vakavaan ja järjestäytyneeseen rikollisuuteen. Rikosseuraamuslaitoksen tietojärjestelmän rekistereitä koskevan 4 §:n 4 momenttia täydennettäisiin siten, että rikosseuraamusrekisteriin voisi sisältyä myös vangin ja yhdyskuntaseuraamusta suorittavan työnantajan koskevia henkilötietoja. Näillä tarkoitettaisiin erityisesti työnantajan yhteyshenkilönä toimivan nimeä ja yhteystietoa. Mikäli työnantajana toimisi yksityinen elinkeinoharjoittaja, silloin myös työnantajan toiminimi ja y-tunnus olisivat henkilötietoja, jotka voitaisiin tallentaa rekisteriin. Työpaikkana toimivan yrityksen tai muun yhteisön vastuu- ja yhteyshenkilöiden henkilötietojen käsittelyyn sovellettaisi yleislakina yleistä tietosuoja-asetusta (Euroopan parlamentin ja neuvoston asetusta (EU) 2016/679) sekä tietosuojalakia (50/2018).

Rikosseuraamuslaitos pitää kannatettavana sitä, että se voisi jatkossa ehdotetun pykälän mukaisesti pyytää Keskusrikospoliisilta yritystä tai muuta yhteisöä koskevia tietoja. Esityksen perusteella jää osin epäselväksi, mihin Keskusrikospoliisin lausunto yrityksestä tai yhteisöstä perustuu ja onko selvää, millaisia tietoja Keskusrikospoliisi voi lausuntoa laatiessaan käsitellä ja voiko se lausunnon laatimiseksi käsitellä yksittäisiä henkilöitä koskevia tietoja. Näin voi nimittäin olla tarpeen tehdä, jotta työnantajan mahdollisista kytköksistä voidaan saada luotettava kuva. Lisäksi Rikosseuraamuslaitos toteaa, että annettaessa Rikosseuraamuslaitokselle tietoja osakeyhtiöstä tai avoimesta tai kommandiittiyhtiöstä ei sinällään anneta henkilötietoja, mutta esimerkiksi pienen osakeyhtiön yhteyshenkilön tai henkilöyhtiön vastuunalaisen yhtiömiehen osalta ero ei käytännössä ole merkittävä verrattaessa yksityisen elinkeinonharjoittajan toiminimen luovuttamiseen.

Ehdotetun uuden pykälän säännöskohtaisissa perusteluissa on todettu, että Keskusrikospoliisin lausuntoon sovellettaisiin viranomaisten toiminnan julkisuudesta annettua lakia ja salassapitoperusteista sovellettavaksi tulisi lain 24.1 § 4 kohta. Nämä rekisteritiedot eivät olisi myöskään asianosaisjulkisuuden piirissä, mikä Rikosseuraamuslaitoksen käsityksen mukaan tarkoittanee, että edes se tieto, että rekisteristä löytyy joitain merkintöjä, ei ole asianosaisjulkista. Tämä edellyttää, että Rikosseuraamuslaitoksen virkamiehillä on selkeä toimintatapa tilanteissa, joissa lausunto on pyynnöstä saatu ja siitä ei voi asianosaiselle itselleen kertoa. Lisäksi Keskusrikospoliisilla on oltava selkeä kuva siitä, että annettavissa lausunnoissa on oltava salassapitomerkintä.

Säännöskohtaisten perusteluiden mukaan lausunnon antamisessa olisi käytännössä kysymys henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetun lain (PolHetiL:n) 5–8 §:ssä tarkoitetuista henkilötiedoista. PolHetiL:n tarkastusoikeuden rajoittamista koskevan 42 §:n 1 momentin mukaan poiketen siitä, mitä rikosasioiden tietosuojalain 23 §:ssä säädetään, tarkastusoikeutta ei ole edellä 5–8 §:ssä tarkoitettuihin henkilötietoihin sisältyviin poliisin taktisia ja teknisiä menetelmiä koskeviin tietoihin, havainto- tai tietolähdetietoihin tai tekniseen tutkintaan käytettäviin tietoihin. Rikosseuraamuslaitos tulkitsee tätä niin, että tarkastusoikeutta ei ole myöskään puheena oleviin Keskusrikospoliisin lausuntoihin. Näin ollen rajoituksesta tulisi säätää myös Rikosseuraamuslaitoksen henkilötietolaissa, tarkemmin 36.1 §:ään esimerkiksi seuraavasti: ”Sen lisäksi, mitä rikosasioiden tietosuojalaissa, tietosuoja-asetuksessa sekä tietosuojalaissa säädetään, rekisteröidyn tarkastusoikeutta voidaan rajoittaa, jos tarkastusoikeuden toteuttamisesta voi todennäköisin syin seurata vakava uhka Rikosseuraamuslaitoksen yksikön järjestykselle ja turvallisuudelle taikka Rikosseuraamuslaitoksen henkilöstöön kuuluvan tai jonkun muun turvallisuudelle. Rekisteröidyllä ei ole tarkastusoikeutta rikosseuraamusrekisterin sisältämiin 7 §:n 6 momentissa tarkoitettuihin kirjallista suostumusta ja mielipiteen selvittämistä koskeviin tietoihin eikä 11 §:ssä tarkoitetun turvallisuustietorekisterin tietoihin ja 16 a §:ssä tarkoitetun pyynnön ja lausunnon tietoihin.”

Esitetyn 19 §:n 2 momentin mukaan Rikosseuraamuslaitos voisi pyynnöstä ja myös omasta aloitteestaan luovuttaa poliisille 1 momentissa tarkoitettuja tietoja silloin, jos tiedot ovat tarpeen vakavan ja järjestäytyneen rikollisuuden torjuntaan ja estämiseen liittyvien tehtävien hoitamiseksi. Tietojen luovuttamisen edellytyksenä olisi tietojen tarpeellisuus poliisin tehtävien kannalta. Luovutettavat tiedot olisi rajattu ainoastaan vakavaa ja järjestäytynyttä rikollisuutta koskeviin tietoihin. Tältä osin Rikosseuraamuslaitos toteaa, että on tärkeää, että ehdotuksessa on rajattu

tarpeellisuusperusteinen tietojen luovutus vain tiettyihin eli vakavaa ja järjestäytynyttä rikollisuutta koskeviin tietoihin. Rikosseuraamuslaitoksella ja poliisilla on erilaiset tehtävät ja Rikosseuraamuslaitoksella on mahdollisuus kerätä tietoa vangeista jatkuvasti vuosienkin ajan. Tietojen keräämisessä ja luovuttamisessa muille viranomaisille tulee siten pitää suurelta osin erilaiset tasot tarpeellisuus- ja välttämättömyysperiaatteen välillä.

Lisäksi Rikosseuraamuslaitos toteaa muutettavaksi ehdotettujen 8 ja 11 §:n osalta, että pykälissä olisi tarpeen mainita vankien ja tutkintavankien lisäksi myös ”tuomittu”. Tämä on edellytyksenä etenkin turvallisen sijoittelun toteutumiselle. Esimerkiksi, jos siviiliarvioinnissa tai muutoin ennen vankeusrangaistuksen alkamista Rikosseuraamuslaitos saa tiedon siitä, että vankeusrangaistuksen aloittavan henkilön epäillään perustellusti syyllistyvän vankeuteen johtavaan rikokseen tai vaikka vankilaan päästyään syyllistyvän poikkeukselliseen vankilaturvallisuutta vaarantavaan tekoon, ei tätä tietoa tällä hetkellä voitaisi lain sanamuodon mukaan kirjata.

Rikosseuraamuslaitos nostaa lisäksi tässä esiin muutostarpeen koskien henkilötietojen käsittelystä Rikosseuraamuslaitoksessa annetun lain 17 §:n osalta. Tältä osin on ollut epäselvyyttä seksuaalirikoksiin syyllistyneiden vankien oikeudenkäyntiasiakirjoja koskevasta tietojensaantioikeudesta valvotusta koevapaudesta annetun lain 4 §:n mukaisen lääkehoidontoteuttamiseksi silloin, kun vanki kiistää rikoksensa seksuaalisen luonteen. Vankiterveydenhuollon yksikön ei ole mahdollista nykyisen tulkinnan mukaan ko. vangin oikeudenkäyntiasiakirjoja käyttöönsä asian käsittelemiseksi vangin kanssa ja lääkehoidon tarpeen arvioimiseksi. Lisäksi Rikosseuraamuslaitos pitää mainitun 17 §:n kohdalla ongelmallisena sitä, ettei mainittuja salassa pidettäviä tuomioita pystytä hyödyntämään seksuaalirikollisten ohjelma- ja tukitoimien suunnittelussa yhdyskuntaseuraamuspuolella. Erityisesti Rikosseuraamuslaitos pitää mainitun pykälän kohdalla ongelmallisena sitä, etteivät tuomiot ole käytettävissä elinkautisvankien vapauttamismenettelyä varten. Tämä aiheuttaa hyvin vaikean tilanteen, kun Rikosseuraamuslaitoksen tulisi lausua ehdonalaisen vapautumisen edellytyksistä saamatta elinkautiseen vankeusrangaistukseen johtanutta rikosta koskevaa tuomiota.

2. Ehdotukset ulosottokaareen

-

3. Ehdotus verotustietojen julkisuudesta ja salassapidosta annetun lain 18 §:n muuttamisesta

-

4. Ehdotus lain työsuojelun valvonnasta ja työpaikan työsuojeluyhteistoiminnasta 4 c §:n muuttamisesta

-

5. Muut huomiot

-

Lokasaari Heidi
Rikosseuraamuslaitos